

Pirmas

Haga, 1882 metų sausis

Žiema, žvarbus vakaras. Šiaurės vakarų vėjas toks šaižus, lyg adatėlėmis bado. Visą dieną šėlo tame darganoms atvirame pajūryje, tarsi pasinešęs nušluoti atgal į vandenyną jo smėlėtus krantus.

Geste, skurdžiausiame miesto kvartale, gatve ritasi statinaitė, pamesta šluota įkyriai beldžia į duris, plazda ir plaikstosi brezentiniai stogeliai, lyg plaktukų sutartinė į mūrinę sieną trankosi langinės.

Vėjo suvystyti žmonės susigūžę būriais traukia namo, darbo diena baigta. Minia skuba pro motiną su dukrele, einančias į miesto centrą. Motinai, Sinai, darbo diena tik prasideda. Gbdamasi pečius juoda skara, ji stengiasi palikti plyšėlį, kad pašalinė akis užkliūtų už kuklios dekolto. Šiaip ar taip, pilvą ji slepia po keliais sluoksniais vilnonių drabužių. Moteris pavargusi, visą energiją iščiulpia įščiose užsimezgusi gyvybė. Bet rytoj ji privalo

susimokėti buto nuomą ir negali leisti sau prabangos ilsėtis. Turi žūtbut rasti mažų mažiausia du klientus, dar geriau tris, jeigu nori, kad užtektų ir gurkšniui kadaginės.

Pajutusi timpčiojant sijoną, ji dirsteli žemyn. Marijos skruostai raudoni kaip burokai, o nosis, žiemą amžinai varvanti, blizga.

– Mama, valgyti.

– Palauk, gal greit, – sumurma Sina, šykštėdama mergaitei užuojautos. Neleis sau nei užuojautos, nei poilsio.

Aukštai, pamėlusiamė danguje, prasikala žiupsnelis žvaigždžių. Netrukus vakaro sutemos užleis vietą nakčiai, ir, sunerimusi, kad vėjas ne tik praretins minią, bet ir neleis vyrams iškelti kojos iš namų, Sina paspartina žingsnius, eina smagiau nei paprastai. Stengdamasi neatsilikti, Marija kaukši klumpytėmis iš paskos.

Neilgai trukus jiedvi jau slampinėja siauromis Kalvermarkto gatvelėmis. Nors oras šaltas, tavernos lūžta nuo žmonių. Sinai ne naujiena: vėjas – ne vėjas, nesvarbu, vyrai grūdasi ten kaip išbadėjusios kiaulės prie lovio. Pro duris veržiasi juokas, duslus, prikimęs nuo alaus, aprasoję langai blausiai švykso šilta gelsva šviesa. Sina greit nukreipia žvilgsnį į šalį. Visų labiausiai dabar norėtų atsidurti tarp tų vyrų, nuskandinti savo sielvartus įkaušusioje draugijoje. Gimę vyrais, jie turi valią užauti, palikę namie moteris su tirtančiais vaikais prie blėstančių židinių melstis, kad vyrai nepamirštų pareiti su keliais pinigėliais kišenėje.

Ji neabejoja, jog tai geriausias įrodymas, kad Dievas – vyras.

Bet jai vis viena, iš kur jis, iš dangaus ar Gesto, tokiai kaip ji nėra vyrų. Argi ne visada ji jaučiasi pamesta? Pati viena gimdo vaikus? O paskui irgi? Laimė, kiti du, gimę po Marijos, – ligoti vargdienėliai – susiprato anksčiau palikti šį pasaulį.

Pagaliau, pastebėjusi iš triukšmingos smuklės išeinant pažįstamą žmogystą, puola prie jo. Jai nesunku atpažinti Johaną iš savotiškos eisenos – jo kojos visada išlenktos, lyg jotų raitas, – net sausakimšose gatvėse. Anot gandų, jis ištiktas nelemto prakeikimo, vienuoliktas pirštas tarpukojo dieną naktį kietas kaip pagaly, nors kai kas sako, kad tai toli gražu ne bėda. Vis dėlto jis turi ieškoti „vaistų“ ne šeimyninėje lovoje, nes žmona, aptarnavusi jį dvidešimt metų, atsisako juo rūpintis. Ir kas gi gali smerkti vargšę moterį? Laimė, Johanui nereikia kamuotis, nes mieste apstu merginų ir moterų, pasiruošusių palengvinti ne tik jo kančias, bet ir kišenę.

Jau kelios savaitės prabėgo nuo jų paskutinio susitikimo, tad, dviprasmiškai šypsodama, Sina šonu prisėlina prie vyro. Bet Johanas užsismaukia kepurę ant akių ir bando smukti pro šalį, tad Sina suirzusi mikliai užstoja jam kelią. Na ir pašlemėkas! Jeigu kam ir dera ko nors vengti, tai tik jai! Mėsininkas, aptekęs riebiu skerdienos tvaiku, kaip oda prikepusiu prie kūno. Na, o kokios tos jo apykaklės, amžinai aptaškytos raudonu kaip rūdys krauju? Kaip nusibodo jai tie žaidimai, kuriam galui vaidinti gundytoją, jeigu ji nori būti paprasčiausia kekše. Bet žinodama, kad jos saldūs žodeliai dažnai sužadina vyrams geismą, ir baimindamasi, jog tą vakarą gali daugiau nepasitaikyti klientų, susitramdžiusi murkia: „Na, Johanai, aš jau drėgna.“

Bet šis, užuot gašliai nusišiepęs, šįvakar atšoka, lyg saugodamasis greit atlekiančio kinkinio, ir taip susigūžia, kad jo riebus pagurklis išpursta kaip rauktinė apykaklė.

Galiausiai jis apsigalvoja tik pasigirdus Marijos balseliui. Pavargusi, ašarų pritvinusiomis akimis mergaitė vėl sudejuoja: „Mama, valgyti.“

Johanas, pats penkių vaikų tėvas, atsidusęs nusileidžia.

Sina griebia jam už rankos ir vedasi į arklidę už smuklės. Du arkliai garduose sušmaukši uodegomis, suprunkščia pamatę neprašytus svečius. Viduje tvanku, galima uždusti nuo arklių mėšlo ir gaižaus sušutusių šiaudų tvaiko. Paprastai ji net nosies neužsiimtų, bet šiandien, kai be perstojo pykina, ji žagteli ropšdamasi ant šieno pasienyje. Marija jau žino, ką daryti, ir pasislepia už durų.

Cha, kaip Sina ir tikėjosi, Johano vienakis žaltys išsprūdo iš po marškinių kietas kaip šluotkotis, sukeldamas abejonę jo ankstesniu nenoru – veikiau elgesiu ir, negana to, nemandagiu. Kaip ji džiaugiasi arklidėje tvyrančia blausa! Kai vyrai nuo jos per plauką, jų gyvuliškai atgrasūs veido bruožai atstumia labiau nei baksnojimas.

Ilgainiui jos protas – tas gudrus paukštelis – išmoko auginti sparnelius. Tad tuo metu, kai pakaušis dunksi į tinką, o pečiai – į mūrinę sieną, jis pačiu laiku išskrenda, atšoka nuo jos maždaug kaip nudegusi oda, ir ji pasijunta lyg savyje ir drauge lyg ne savyje. Jeigu ne tas buklos ir toks būtinas triukas – jeigu ne kai kas daugiau, – kaip ir kūno plyšys tarp kojų, ji neabejoja, kad jau seniai būtų atsidūrusi kalėjime už tai, jog giliai suvaro nagus vyrui į nugarą ir suleidžia dantis į ausį.

Viena jos dalis, dabar pakilusi, sklando po gegnėmis, ir vaizdas iš paukščio skrydžio jai atrodo ir graudus, ir juokingas. Pamažu rimstant Johano kriokimui, lėtėja siūbavimas, ir Sina, jausdama, kad artėja pabaiga, nusišypso. Būtų nustūmusi kaip paprastai, nelaukusi, kol jis sušvirkš į vidų, bet tą vakarą susitvardo. Apskritai, koks skirtumas? Be to, tas metodas pasitvirtina tik iš dalies. Tad ji leidžia jam dar neskubėti, bet, kildamas nuo jos, jis netyčia paliečia jos pilvą ir sumikčioja: „Kas čia...“

„Nesijaudink, ne tavo“, – nuramina ji Johaną, nors iš tiesų ir pati nieko nežino. Bet baksnoti pirštu niekada nedera, kai manaisi tokiu amatu, ir, jei nėštumas jai – tik verslo trikdys, tie pasimatymai toli gražu ne nekaltas žaidimas tokiems tipams kaip Johanas, todėl jis vos neklupdamas paskubomis užsitempia kelnes. Sviedęs ant žemės kelis pinigėlius, išdumia iš arklidės, lyg gelbėdamasis nuo gaisro.

Taip nevykusiai pasprukus Johanui, Sina prunkštelėjusi palinguoja galva. Be jokios abejonės, neveikiai ji vėl pasimatys su klientu. Greit pasklis gandas, išaugs pilvas, ir ji neturės kitos išeities, tik imtis siuvimo, laiduojančio patikimą uždarbį, bet jo pakaks nebent žibalui, kurio reikės lempai dirbant iki vėlios nakties.

Sugriebusi gniūžtę šieno, ji nusišluosto nuo šlaunų gličią šliūžę ir tada surenka monetas. Skubėdamas Johanas numetė ketvirtuku daugiau. Ko gero, užteks ir kadaginei. Pasiraususi krepšyje, ji ištraukia aplamdytą skardinę gertuvę, anglų jūrevio dovaną, ir patraukia gerą gurkšnį. Kaitrus gėrimas visada nuramina, ir ji nebegali be jo apsieiti lygiai taip pat, kaip be storų vilnonių kojinių žiemą. Ji šaukia Mariją vardu ir vietoj atsako tegirdi, kaip uodegomis šmaukši arkliai, pažiūri už durų ir randa dukrytę, kuri miega susirietusi į kamuoliuką. Pernelyg pavargusi, kad pajėgtų ją pakelti, ji švelniai baksteli batu mergaitei į koją. „Na, atsibusk. Dabar jau galėsime pavakarieniaut.“

Jau vėlu, bet Sinai trūksta dar vieno guldено. Netoli Prinsegrachto ima krėsti šiurpas, ir ji vos pavelka kojas. Svyruodama kėblina prie namo, suklumpa ant marmurinių prieangio laiptų. Skara

nusliuogia nuo pečių; Marija atropojusi sukniumba šalia ir aki-moju užminga. Sina, drebėdama visu kūnu, griūva į priekį, įsiti-kinusi, kad šiąnakt jos laukia neišvengiama mirtis.

Staiga prie jos palinksta žmogaus šešėlis. Pernelyg silpna, kad įmanytų apžiūrėti jį kaip dera, pastebi tik nublizgintus batus, palto kraštą ir varinį lazdelės antgalį, bet ir to gana, kad ją apim-tų baimė.

– Eik šalin, čia privatus namas, – nekantriai kaukšėdamas lazdele, rikteli žmogus.

– Mielai eičiau, jei pajėgčiau, – sušvokščia ji, vos įstengdama pakelti galvą.

Jos atsakymo sukrėstas, vyriškis sutrikęs trypčioja vietoje, paskui, apėjęs ją, praveria duris. Pro jas pasigirsta fortepijono garsai ir moters juokas, panašus į hienos kvatojimą, ir beregint išsisklaido naktyje, kai tik jis dingsta už durų. Nors Sina su-pranta, kad iš to žmogaus neverta tikėtis pagalbos ar užuojautos, jos širdyje užverda toks pyktis, kad krūtinė pakyla beveik sulig pilvu. Bet tam ji išsikvojo kone paskutines jėgas, nes kūnas su-glemba, vis labiau įguldamas į akmenį. Šią juodžiausią valandą ji beveik nieko nebijo, net nesutrinka. Tas ramus pasišalinimas iš šios žemės išvaduotų ją nuo vyrų, vaikų, alkanos šeimos ir silps-tančio kūno. Be to, jokia paslaptis negaubyta jos sielos likimo; jos išganymo galimybė tolima kaip pati tolimiausia žvaigždė. Ji tik užjaučia namo tarnus, kurie, pažadinti Marijos verksmo ir šauksmo, rytą privalės nugrandyti jos kūną nuo ledinio akmens.

Paskui ji girdi kažką klausiant: „Kas atsitiko? Gal pakviesti dak-tarą?“ Balsas taip pat vyriškas, bet beveik virpa iš susijaudinimo.

Ji papurto galvą. Daktarą? Kas gali turėti tiek pinigų daktarui? Net prie mirties slenksčio ji nedrįstų šauktis daktaro. Dingteli,

kad tas žmogus kalba labai mokytai, kaip džentelmenas, tikriausiai tai vienas tų dievobaimingų labdarių, sielų ganytojų, kurie paprastai naršo po miestą, ieškodami aukų.

Ji serga ar ne, žino, kad jai nevalia čia būti. Atsargiai keľiasi, bet tuojau pat sustingsta pamačiusi malonų veidą. Taip, pirmasis žmogus elgėsi kaip įprasta, bet šis savaip atgrasus: jo veidas spindi gailesčiu, ir kadangi to beprasmiško jausmo ji nepakenčia labiau nei savo prakeiktos dalios, klausia: „Kas tau rūpi?“

Žmogus parausta ir sumikčioja: „Aš... aš... aš... tiesiog...“ Paskui krūpteli, pamatęs ant jos skaros miegančią Mariją.

Sina piktai pašnairuoja į vyriškį. Veidas prakaulus, barzdotas, ant galvos pernelyg didelis katiliukas. Nors iš atviro žvilgsnio aišku, kad jam svetima klasta, jo išsišovę skruostikauliai ir griežti antakiai rodo, kad tai tvirto būdo vyras: jis nekvailas; veikiau žmogus, kurio reikia paisyti. Ji norėtų, kad jis apsisuktų ir eitų sau, bet jai vis dar trūksta vieno guldeno, ir sumeta mintyse, kad tas žmogus, ko gero, gali sumokėti už kambarį, ir jau ruošiasi jam pasisiūlyti, bet tuo metu atsilapoja durys, ir priebutį užlieja auksinė šviesa.

– Pasiimk savo moterį ir nešdinkis, arba pakviesiu policiją. – Tai vėl tas pats vyriškis su įmantria lazdele.

Ji apstulbsta pamačiusi, kad nepažįstamasis užlekia priebučio laiptais kaip boksininkas sugniaužęs kumščius ir atstatęs į priekį pečius.

– Ar tu aklas? Argi nematai, kad moteris serga? – sušunka jis, liepsnodamas pykčiu lyg žaibo iškrovų laukas.

Žmogus tarpdury išsižioja apstulbęs, ir Sina nustebusi žiopso į gerąjį samariatį. Ar kas buvo kada nors ją apgynęs? Ji mirksi

pasūrus akims: juokinga, vos neapsiverkiau, mąsto. Kaip kvaila taip lengvai ištižti nuo gerumo – nors ir kaip netikėtai, nors ir kaip retai tai pasitaiko. Namų šeimininkas, abejingas, ramia sąžine, vis dėlto nuleidžia toną. „Duodu tau kelias minutes, ne daugiau“, – pareiškia prieš užtrenkdamas duris.

Vėl jiems šviečia tik blankūs gatvės žibintai. Vyriškis žiūri į ją; jo akys tokios didelės, kad ji mato beveik tik baltymus. Nors jis tikriausiai turi tą guldeną, kurio jai reikia, jo žvilgsnis išmuša ją iš vėžių: be galo aistringas, kažko trokšta, o ko – ji negali įminti, kažko, tik ne jos kūno. Dabar, neabejodama, kad ir jai dera jo nusikratyti, sako: „Regis, man jau geriau.“

Bet kai pabando stotis ant kojų, prieš akis ima suktis šali-gatvis, ir, bijodama netekti pusiausvyros, ji mikliai įsitveria jo riešo.

– Jūs su vaiku? – prilaikydamas ją, klausia vyriškis.

Ji linkteli.

Vyriškis įdėmiai žvilgsniu perbėga gatvę. „Atrodo, vėjas stip-rėja“, – sako. Ir, lyg būtų orų valdovas, staigus vėjo šuoras nu-plėšia nuo galvos skrybėlę, ir jis kilsteli ranką, ją gaudydamas.

– Turiu šiltą būstą netoli geležinkelio stoties. Galėtumėt pas mane pailsėti.

Ji atšlyja, išgirdusi nei šiokį, nei tokį kvietimą. Argi jis nenu-tuokia, kad ji dirba? Bet jis pasiūlė pailsėti. Pailsėti. Staiga jos kūnas panūdo įgulti į ką nors šilta. Paskui, prisiminusi nemokė-tą nuomą, pustuštę gertuvę, išrėžia:

– Vyrai susimoka, kai nori mane vestis.

– Taip, suprantu, – atsako jis šyptelėdamas.

Jos nuomone, paskaistintas veidas ir palaidinukė su gilia iš-kirpte aiškiai nusako jos amatą.